

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد تهران مرکزی

دانشکده روانشناسی و علوم اجتماعی، گروه علوم تربیتی

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.Sc)

گرایش: مدیریت آموزشی

عنوان:

بررسی رابطه جو مدرسه با خلاقیت دانش آموزان در مدارس متوسطه دختران نظری

شهر تهران از دیدگاه دبیران و دانش آموزان

استاد راهنما:

دکتر مصطفی عسکریان

استاد مشاور:

دکتر سید فرهاد افتخارزاده

پژوهشگر:

لیلا کیپادخو

تابستان ۱۳۹۲

تعمیرات

شکروقدردانی:

بسمه تعالی

تعهد نامه اصالت پایان نامه کارشناسی ارشد

اینجانب لیلا کیپادخو دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته به شماره دانشجویی در رشته علوم تربیتی - مدیریت آموزشی که در تاریخ ۱۳۹۲/۴/ از پایان نامه خود تحت عنوان: بررسی رابطه جو مدرسه با اخلاقیت دانش آموزان در مدارس متوسطه دختران نظری شهر تهران از دیدگاه دبیران و دانش آموزان با کسب نمره و درجه دفاع نموده ام بدین وسیله متعهد می شوم:

- این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه های موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آن را در فهرست ذکر و درج کرده ام.
- این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی ارائه نشده است.
- چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هر گونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.
- چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را بپذیرم و واحد دانشگاهی مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچ گونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی:

تاریخ و امضاء:

بسمه تعالی

در تاریخ ۱۳۹۲/۴/

دانشجوی کارشناسی ارشد لیلا کیپادخو از پایان نامه خود دفاع نموده و با
نمره بحروف و با درجه مورد تصویب قرار گرفت.

امضاء استاد راهنما

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فهرست جداول

صفحه

عنوان

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

چکیده:

هدف از این پژوهش، بررسی رابطه جو مدرسه با خلاقیت دانش آموزان در مدارس متوسطه دختران نظری شهر تهران از دیدگاه دبیران و دانش آموزان می باشد، که با نمونه آماری ۷۱۸ نفری متشکل از دبیران و دانش آموزان و با استفاده از جدول کرجسی و مورگان تعیین وبه روش خوشه ای و به روش تصادفی انتخاب گردیده است. در این پژوهش مولفه های جوسازمانی (صمیمیت، روحیه گروهی، عدم تعهد شغلی، نفوذ و پویایی، تاکید بر وظیفه، مراعات و ملاحظه گری و مزاحمت و بازدارندگی) مورد سنجش قرار گرفته است. با توجه به هدف و نوع پژوهش، برای جمع آوری داده ها از پرسشنامه استاندارد جو هالپین و کرافت با ۳۸ و پرسشنامه خلاقیت با سوال ۶۰ استفاده شده است. برای تجزیه و تحلیل داده ها از نرم افزار SPSS استفاده شده و تجزیه و تحلیل داده ها در راستای بررسی فرضیه اصلی تحقیق که بررسی رابطه جوسازمانی و خلاقیت در دانش آموزان می باشد از آزمون همبستگی و نیز برای تمامی فرضیه های فرعی که شامل رابطه تمامی مولفه های جو با خلاقیت می باشد از آزمون همبستگی پیرسون استفاده شده است. نتایج آزمون فرضیات نشان داده است که بین جو و تمامی مولفه های مربوط به جو با خلاقیت رابطه وجود دارد. در نهایت یافته ها این پیشنهاد را مطرح می کند که جهت ارتقاء هر چه بیشتر سطح خلاقیت، توجه به جو سازمانی و مولفه های آن، و تقویت هر چه بیشتر مولفه ها در جو باز و در پیشرفت تحصیلی دانش آموزان موثر خواهد بود.

واژگان کلیدی: جو سازمانی، خلاقیت، دانش آموزان، دبیران

فصل اول

کلیات تحقیق

مقدمه

شیوه عملکرد فرد در سازمان به نوع شخصیت فرد، نقش سازمانی که بر عهده دارد و نیز موقعیت و شرایط سازمانی بستگی دارد. این موقعیت یا شرایط به عنوان محیط، فرهنگ، احساس، آهنگ و یا جو مورد مطالعه و توجه قرار گرفته است (شیرکوند، ۲۰۰۳، ص: ۵۹-۶۰). جو به مجموعه ای از ویژگیهایی اطلاق می شود که یک سازمان را از سازمان دیگر متمایز می سازد. همچنان که شخصیت به خصوصیات اساسی فرد اشاره دارد، جو نیز به ویژگیهای پایدار سازمانها مربوط می شود (علاقه بند، ۱۹۹۱، ص: ۴۵) لذا میتوان گفت که جو سازمانی مقوله ایست بسیار مهم که در رشد عواملی زیادی در دانش آموزان تأثیر گذار است که از جمله این عوامل خلاقیت می باشد و همانطور که می دانیم یکی از اهداف خلقت بشر توسط خالق هستی بخش که در بین تمامی موجودات خود، او را ((احسن تقویم)) یاد کرده، انسان است و از ویژگی های اصلی انسان که او را نسبت به دیگر خلایق برتری داده، بهره مندی از قوه ی عقل و تفکر خلاق است، زیرا یکی از مشخصه های اصلی انسان قدرت آفرینندگی و خلاقیت اوست.

از دنیای امروز به دلیل ویژگی های بسیار متغیر و خلاقیتی که دارد تحت عنوان ((عصر خلاقیت و نوآوری))^۱ نام برده می شود، در این دوران فرآیندها، پدیده های خلاقیت، نوآوری و کارآفرینی^۲ عرصه های بسیار گسترده ای از جامعه ی انسانی را تحت تأثیرات عمیق خود قرار داده است، از

^۱. The age of Innovation

^۲. Entere Preneurship

این رو، عامل اساسی پایداری، پویایی و موفقیت های نهادهای مختلف، حرکت با محوریت خلاقیت و نوآوری است.

واژه ی خلاقیت در واقع از سال ۱۹۵۰م که مفهوم آن در ایالات متحده آمریکا موضوع تحقیقات مهمی قرار گرفت، معمول شد. این کوشش شایان توجه که هدف آن ((تعمیم و تعمیق مفهوم ابتدایی و رایج خلاقیت بود، به این واژه منزلتی خاص بخشید اما در عین حال توسعه ی سریع و گسترده ی کاربرد آن در همه ی زمینه ها موجب شد که واژه ی مهم و قابل طرح در تمامی محافل علمی به حساب می آید. خلاقیت با عوامل ژنتیک و موروثی ارتباط دارد، اما نمی توان منکر نقش والدین، معلم و محیط آموزشی در فراهم آوردن شرایط بالقوه برای بروز خلاقیت در یادگیری دانش آموزان شد.

۱-۱ بیان مسئله

مدارس سازمان‌های آموزشی هستند که همانند سازمان‌های دیگر دارای جو خاص خود بوده و می‌توان با ساختن ابزارهای مناسب به ارزیابی جو سازمانی آن‌ها پرداخت. در این رابطه بیش‌ترین اطلاعات را می‌توان از دبیران، دائمی‌ترین و در عین حال درگیرترین قشر مدارس که مستقیماً با فعالیت‌های آموزشی در ارتباط هستند، کسب کرد.

از آن‌جا که جو مدرسه بر میزان یادگیری، نوآوری و ابتکار عمل و ... دانش‌آموزان تأثیر می‌گذارد و آموزش و پرورش مسئول تشخیص و پرورش استعدادها و انتقال میراث فرهنگی جامعه است، و از طرفی مدیریت مدرسه پلی بین مدرسه و جامعه می‌باشد، بنابراین برای تحقیق اهداف آموزش و پرورش، جو سازمانی مدارس یکی از عواملی است که توسط مدیران، انتظارات جامعه را در حد امکان برآورده می‌سازد. آگاهی مدیران از انواع جو سازمانی، آن‌ها را با چگونگی خصوصیات جو در مدرسه آشنا کرده و در صورت لزوم به آن‌ها کمک می‌کند در شیوه‌های برقراری روابط انسانی و ارتقاء روحیه‌ی اعضای آموزشی که منجر به بهبود جو سازمانی مدارس و نیز می‌شود اقدامات لازم بعمل آورند. نیروی انسانی چرا در فرهنگ سازمانی متجلی می‌شود؟ در این رابطه مشارکت، انگیزش تربیت، تعهد به کیفیت، رضایت شغلی، بلوغ شغلی و برخورداری از جو سازمانی مطبوع که همه تأثیر در عملکرد او دارد مطرح است بدین معنی که اشتغال در سازمان هنگامی مطرح است که نیروی انسانی کارآمد بر فعالیتش موثر باشد (عسگریان؛ ۱۳۷۸) هر مدرسه دارای فرهنگ آداب و رسوم، ارزش‌ها و هنجارها و ... نسبتاً پایداری است که شیوه‌ی رفتار در آن را می‌توان براساس این ویژگی‌ها پیش‌بینی کرد. این فرهنگ، با خصوصیت را که به ما اجازه می‌دهد یک مدرسه را از مدرسه‌ی دیگر متفاوت بدانیم جو مدرسه نامیده می‌شود.

محیط آموزشی دارای جوی است که ممکن است فضای آن، غیراعتماد و ترس آور بوده و یا این‌که روابط کارکنان بصورت صمیمی، قابل انعطاف و اعتماد باشد. که این امر خود در آزادی

عمل دادن به معلمان و دانش‌آموزان و پرورش استعدادها و قدرت خلاقیت آنان مؤثر است و خلاقیت یکی از مباحث مهم و اساسی در آموزش و پرورش کودکان و نوجوانان است. لذا باید مورد بررسی قرار گیرد هالپین و کرافت، جو سازمان را مشابه شخصیت می‌دانند و بیان می‌کنند «همچنان‌که انسان در مدرسه پا می‌گذارد در می‌یابد که هریک از این مدارس دارای ویژگی مختص به خود است و این همان ویژگی شخصیتی است که ما در این‌جا به عنوان جو سازمان مدارس توصیف می‌کنیم.» (توماس، ۱۹۲۱)

عوامل و عناصر مختلفی بر چگونگی شکل‌گیری بر مدارس اثر دارند. از بین این عوامل بی‌شک مدیران مدارس به خاطر موقعیت در مقام سازمانی بیش از افراد دیگر در ایجاد جو مطلوب در مدرسه مؤثرند. مسلماً کلیه عناصر موجود در سیستم مدارس نقش مؤثری در کیفیت بر مدارس و بالطبع آن میزان خلاقیت دارند. اما برداشت و ادراک معلمین و دیگر کارکنان از رفتار مدیران در مدارس نقش تعیین‌کننده‌ای در شکل‌دهی و جو مدارس دارد. یک مدیر اصلی‌ترین بوجدآورنده جو مدرسه است و ارزش‌ها، اعتقادات و اقدامات مدیر بر رفتار دیگران اثر می‌گذارد (شیرازی ۱۳۷۳، صص ۱۶۴ - ۱۵۵) پس مدیران براساس سابقه‌ی خدمت، سطح تحصیلات، تفاوت‌های وراثتی، شخصیتی و سایر عوامل در جریان هدایت و اداره‌ی مدرسه رفتار متفاوتی از خود بروز داده و در میزان خلاقیت تأثیر فراوانی دارند چون جو مدرسه شدیداً بر رفتار معلمین و نگرش دانش‌آموزان به تحصیل و برقراری روابط متقابل مطلوب با دیگران اثر دارد. استمرار، تحول و بقای جوامع از آغاز خلقت انسان دگرو اندیشه و تفکر انسان‌هایی بوده که با اندیشه خلاق خود زمینه تحولات و دگرگونی‌های عمیق اجتماعی، علمی، فنی و صنعتی را فراهم نموده‌اند و در واقع هر زمان جامعه در شناسایی و تربیت اخلاق خلاق کوتاهی کرده است آن جامعه سیر قهقرایی پیموده است (محقق مینو رحیمی) و همچنین از آن‌جا که تا کنون در مورد سنجش بر مدرسه و اثر آن بر خلاقیت دانش‌آموزان مدارس متوسطه ایران اقدام چشمگیری صورت نگرفته

است، لذا کوشش شد این عمل ضروری در سطح نمونه ای از شهرستان‌های استان تهران به اجرا درآید. این تحقیق در پی پاسخیابی به سؤال زیر بوده است که آیا بین جو مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر متوسطه شهرستان‌های استان تهران رابطه وجود دارد؟

۱-۲ اهمیت و ضرورت تحقیق

جو مدرسه تأثیر عمده‌ای در رفتار سازمانی دارد و از آنجائیکه مدیران می‌توانند تأثیر مهم و مثبتی در توسعه‌ی شخصیت مدارس از طریق ایجاد جو سالم داشته باشند توضیح و تحلیل جو مدرسه حائز اهمیت است. جو سازمانی از آنجا دارای اهمیت است که یک اصطلاح وسیع و عمده‌ای است که هم متأثر از سازمان رسمی و هم تحت تأثیر شدید سازمان غیررسمی است. به عبارتی جو سازمانی در عین این‌که بر عناصر مهم سازمانی تأثیر مستقیم دارد خود نیز از عناصر متنوع و مختلفی برخوردار است. جو سازمانی بیانگر شخصیت یک سازمان است که از طریق آن می‌توان رفتار و عملکرد سازمانی را پیش‌بینی نمود. از آنجا که افراد خلاق در توسعه و پیشرفت جامعه نقش بسزائی دارند، خلاقیت نیز یکی از مباحث مهم مورد بررسی می‌باشد و جو سازمانی مطلوب در مدارس موجبات رضایت شغلی معلمان، دانش‌آموزان و دیگر کارکنان را فراهم آورده و میزان خلاقیت دانش‌آموزان را بالا می‌برد و این به نوبه خود موجب اثر بخشی مدارس و خلاقیت دانش‌آموزان می‌شود. به نظر می‌رسد کسب اطلاعات بیشتر در زمینه جو سازمانی اثر و همچنین روش‌های مناسب ایجاد (خلاقیت) شرایط ایجاد خلاقیت و خصوصیات افراد دست‌اندرکار تربیت افراد خلاق می‌تواند مدیران را در ر استای انتخاب الگوهای متناسب یاری کند. در مقابل عدم آگاهی از فرایندهای رفتاری و نقش مهم روابط درون سازمانی و به کارگیری شیوه‌های مدیریت غیراصولی می‌تواند موجبات کاهش روحیه‌ی کاهش انگیزش و افزایش نارضایتی از شغل و ... را در جامعه‌ی مورد نظر پدید آورد. سطح خلاقیت و تفکر خلاق در دانش‌آموزان که آینده ساز فردای جامعه می‌باشند با استفاده از روش‌های آموزشی افزایش دهیم می‌توانیم گامی مهم در پیش برد فردای جامعه برداریم. وظیفه تعلیم و تربیت ساختن انسانی است که علاوه بر داشتن ابعاد انسانی توانایی و قابلیت خلاق بودن را داشته باشد. (مینو رحیمی). بدین منظور پژوهش حاضر درصدد است میزان خلاقیت و جو سازمانی مدارس متوسطه شهرستان‌های استان تهران را مورد

بررسی قرار دهد. شاید زمینه‌های تصمیم‌گیری مؤثر را در اختیار دست‌اندرکاران نظام آموزشی قرار دهد و همچنین در صورت امکان مورد استفاده پژوهش‌های بعدی واقع گردد.

۱-۳ اهداف تحقیق

هدف کلی:

بررسی رابطه‌ی جو مدرسه (باز/ بسته) با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستان های دوره متوسطه

شهر تهران

اهداف جزئی:

۱. بررسی رابطه بین روحیه گروهی در جو باز مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر

دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران

۲. بررسی رابطه بین صمیمیت در جو باز مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای

دوره متوسطه شهر تهران

۳. بررسی رابطه بازندارندگی و مزاحمت در جو بسته مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر

دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران

۴. بررسی رابطه عدم تعهد شغلی در جو بسته مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر

دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران

۵. بررسی رابطه بین فاصله گیری در جو بسته مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر

دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران

۶. بررسی رابطه مراعات یا ملاحظه گری در جو باز مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر

دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران

۷. بررسی رابطه بین نفوذ و پویایی در جو باز مدرسه خلاقیت دانش‌آموزان دختر

دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران

۸. بررسی رابطه تاکید بر وظیفه در جو بسته مدرسه خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای

دوره متوسطه شهر تهران

۴-۱ فرضیات پژوهش:

فرضیه اصلی:

بین جو مدرسه (باز/ بسته) با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستان های دوره متوسطه شهر تهران رابطه وجود دارد.

فرضیات فرعی:

۱. بین روحیه گروهی در جو باز مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران رابطه وجود دارد.

۲. بین صمیمیت در جو باز مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران رابطه وجود دارد.

۳. بازدارندگی و مزاحمت در جو بسته مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران رابطه وجود دارد.

۴. عدم تعهد شغلی در جو بسته مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران رابطه وجود دارد.

۵. بین فاصله‌گیری در جو بسته مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران رابطه وجود دارد.

۶. مراعات یا ملاحظه‌گری در جو باز مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران رابطه وجود دارد.

۷. بین نفوذ و پویایی در جو باز مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران رابطه وجود دارد.

۸. تاکید بر وظیفه در جو بسته مدرسه با خلاقیت دانش‌آموزان دختر دبیرستانهای دوره متوسطه شهر تهران رابطه وجود دارد.